

Fakte mbi nenin 12 të Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara

Ky publikim është realizuar me mbështetjen e Bashkimit Europian. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi e Fondacionit Shqiptar për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara dhe nuk shpreh në asnjë mënyrë pikëpamjet e Bashkimit Europian.

PERSON (Partnership to Ensure Reforms of Supports in other Nations/Partneriteti për të Siguruar Mbështetje në Shtetet Tjera) është një projekt, objektivi i të cilit është rritja e kapaciteteve të organizatave të shoqërisë civile në shtetet e Ballkanit, në nivelin rajonal dhe atë kombëtar, që në mënyrë strategjike të avokojnë dhe monitorojnë reformat të cilat i prekin personat me aftësi të kufizuara intelektuale dhe me probleme të shëndetit mendor. Projekti financohet nga Drejtoria e Përgjithshme për Zgjerim e BE-së, përmes Instrumentit të Ndihmës së Para Aderimit(IPA).

Personat me aftësi të kufizuara mendore historikisht janë përballur dhe vazhdojnë të përballen me kufizime në vendimarrje.

Ata konsiderohen nga shoqëria, familjarët, miqtë, institucionet publike si persona të cilëve u mungon 'kapaciteti' apo 'aftësia' për të marrë vendime për jetën, shihen si persona që duhet të 'mbrohen'. Kjo qasje ndaj tyre shprehet në sistemin juridik me vendosjen në kujdestari ligjore duke i deleguar të gjithë vendimarrjen kujdestarit ligjor, i cili merr vendimet më të rëndësishme të personit nën kujdestari.

Këto vendime janë nga më të ndryshmet, çështje financiare, pronësore, shëndetësore, me kë dhe ku do të jetojë personi por shpeshherë dhe vendime të tjera të jetës së përditshme.

Neni 12 i Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara i njeh personat me aftësi të kufizuara para ligjit në mënyrë të barabartë pa diskriminim **duke iu njohur atyre jo vetëm zotësinë juridike por edhe zotësinë për të vepruar**. Kjo e drejtë garanton dhe gëzimin e të drejtave të tjera në Konventë. Sipas konventës, heqja e zotësisë për të vepruar e personave me aftësi të kufizuara dhe vendosja e tyre në kujdestari ligjore konsiderohet shkelje e të drejtave. Vendosja në kujdestari është e padrejtë dhe e panevojshme. Në vend të heqjes së zotësisë juridike ka alternativa të ndryshme, të cilat mund të ndihmojnë personin me aftësi të kufizuara në vendimarrjen e përditshme dhe veprimet e tij.

Neni 12 i Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara deklaron:

- Personat me aftësi të kufizuara njihen dhe respektohen nga ligji në mënyrë të barabartë me të tjerët. Atyre nuk duhet t'i hiqet zotësia për të vepruar.
- Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të marrin vendime të rëndësishme si të gjithë të tjerët mbi gjërat e rëndësishme.
- Personat me aftësi të kufizuara duhet të kenë mbështetjen e përshtatshme në mënyrë që të marrin vendimet për veten e tyre.
- Nëse një person me aftësi të kufizuara dëshiron të përfaqësohet nga dikush tjetër, duhet të ketë rregulla, që të garantojnë që po shprehen dëshirat dhe preferencat e vetë personit.
- Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të kenë pronat e tyre dhe t'i shfrytëzojnë ato sipas dëshirës.
- Personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të kontrollojnë paratë e tyre.
- Personat me aftësi të kufizuara duhet të kenë mundësitë për të marrë kredinë kushte të barabarta me të tjerët.

Zotësia për të vepruar nënkupton që çdo person ka zotësi të plotë e të barabartë për të pasur të drejta dhe detyrime civile brenda kufijve të caktuar me ligj. Zotësia juridike fillon me lindjen e personit gjallë dhe mbaron me vdekjen e tij.

Zotësia për të vepruar nënkupton zotësinë e plotë, që i lind personit me mbushjen e moshës 18 vjeç, me veprimet e tij të fitojë të drejta dhe të marrë përsipër detyrime civile. Zotësia për të vepruar nënkupton ushtrimin e të drejtave dhe detyrimeve që çdo person kanë bazë të zotësisë juridike.

Kapaciteti ligjor përdoret në Konventën për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara dhe nënkupton zotësinë juridike të një personi dhe gjithashtu zotësinë për të vepruar. Konventame kapacitet ligjor nënkupton zotësinë juridike dhe zotësinë për të vepruar, të dyja të marra së bashku si pjesë të pandashme të kuptimit të 'kapaciteti ligjor'.

“Vendimarrje e mbështetur” është një proces në të cilin mbështetësit ndihmojnë personat me problem të shëndetit mendor apo aftësi të kufizuara intelektuale në marrjen e vendimeve për jetën e tyre, shëndetin, çështjet financiare. Mbështetësit zgjidhen në mënyrë të pavarur përkrahësit e tyre duke përfshirë edhe anëtarët e familjeve të tyre, miqtë dhe avokatët që ata besojnë

Ligji për Përfshirjen dhe Aksesueshmërinë e Personave me Aftësi të Kufizuara, bazuar në Konventë përkufizon “Vendimarrjen e mbështetur” është ushtrimi i vullnetit nga një person me aftësi të kufizuara nëpërmjet një kompetence specifike të shtuar, që mbështet qëllimin dhe interesin e tij më të mirë, duke i mundësuar kryerjen e veprimeve për të fituar të drejta dhe për të marrë përsipër detyrime.

Çdo person me aftësi të kufizuara, që ka nevojë për ndihmë në vendimarrje, merr mbështetjen e duhur nga një individ ose grup individësh të besuar. Mbështetja mund të sigurohet në një sërë mënyrash, përfshirë mbështetjen me anë të interpretimit dhe gjuhës së thjeshtë, si dhe ndihmën në marrëdhëniet e personit me palë të treta, që nuk mund të kuptojnë mënyrat e tij të komunikimit. Mbështetja jepet gradualisht, duke u dhënë kohë të mjaftueshme personave që e kërkojnë atë, për të mësuar se si mund ta përdorin mbështetjen për më të mirën e tyre. Rregullat, procedurat dhe kriteret e ofrimit të këtyre shërbimeve përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave.

- Shqipëria nuk ka një legjislacion në përputhje me Konventën për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara, pasi kodet bazë akoma, në mënyrë absolute, lejojnë vendosjen në kujdestari.
- Në Shqipëri nuk jepet një numër zyrtar i personave me aftësi të kufizuara të vendosur në kujdestari ligjore.
- Në Shqipëri nuk funksionon regjistri i kujdestarëve të personave me aftësi të kufizuara.
- Në Shqipëri personat vlerësohen bazuar mbi qasjen mjekësore për të hequr zotësinë për të vepruar.

Neni 12 i KDKPAK

Njohja e barabartë para ligjit

1

Shtetet Palë riafirmojnë se personat me aftësi të kufizuara kanë të drejtën e njohjes kudo si persona përpara ligjit.

2

Shtetet Palë pranojnë që personat me aftësi të kufizuara gëzojnë kapacitetin ligjor njësoj si pjesa tjetër e popullsisë në të gjitha aspektet e jetës.

3

Shtetet Palë do të marrin masat e duhura për tu siguruar personave me aftësi të kufizuara akses në lidhje me mbështetjen që ata mund të kërkojnë në ushtrimin e kapacitetit të tyre ligjor.

4

Shtetet Palë në përputhje me ligjet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut do të sigurohen që të gjitha masat që lidhen me ushtrimin e kapacitetit ligjor përmbajnë standarde të përshtatshme dhe efikase për të parandaluar abuzimin, këto standarde do të bëjnë të mundur që masat që lidhen me ushtrimin e kapacitetit ligjor respektojnë të drejtat, vullnetin dhe preferencat e personit nuk kanë konflikt interesi dhe ndikim të panevojshëm, janë në propocion dhe të përshtatura sipas rrethanave të personit, aplikohen për periudhën më të shkurtër të mundshme dhe u nënshtrohen shqyrtimeve të rregullta nga një autoriteti kompetent, i pavarur dhe i paanshëm apo një trupe gjyqësore. Standardet do të jenë proporcionale më masën që këto masa çënojnë të drejtat dhe interesat e personit¹

5

Në varësi të dispozitave të këtij neni, Shtetet palë do të marrin të gjitha masat e duhura dhe efektive për të siguruar të drejtën e barabartë e personave me aftësi të kufizuara për të patur në pronësi apo për të trashëguar prona, për të kontrolluar çështjet e tyre financiare dhe për të pasur akses të barabartë në kreditë bankare, hipoteka dhe forma të tjera të kredive financiare dhe do të sigurohet që personave me aftësi të kufizuara nuk iu hiqet në mënyrë arbitrare prona.

1 Në gjuhët arabe, kineze dhe ruse, termi “kapacitet ligjor” i referohet “kapacitetit ligjor për të drejtat” dhe jo “kapacitetit ligjor për të vepruar.